

resilienz-und-der-salutogeneseund-seine-implikationen-fuer-den-unterricht&catid=29:schule&Itemid=53. – 2007.

29. Thoits P. A. Conceptual, Methodological, and Theoretical Problems in Studying Social Support as a Buffer Against Life Stress. // Journal of Health and Social Behavior. – V. 23. – № 2. – 1982. – P. 145-159.

30. Werner E. E. Protective Factors and Individual Resilience. / Shonkoff J. P.; Meisels S. J. Handbook of early childhood Intervention. // University Press. – Cambridge. – 2006. – P. 115-132.

31. Wieland N. Resilienz und Resilienzförderung – eine begriffliche Systematisierung. / Zander M. (Hrsg.): Handbuch Resilienzförderung. – VS Verlag für Sozialwissenschaften. – Wiesbaden. – 2011. P. 180-207.

32. Wustmann C. Resilienz. Widerstandsfähigkeit von Kindern in Tageseinrichtungen fördern. // Beltz. – Weinheim. – 2004.

33. Wustmann C. Die Blickrichtung der neueren Resilienzforschung. // Zeitschrift für Pädagogik. – V. 51. – № 2. – 2005. – P. 192-206.

Стаття надійшла до редакції 01.09.2016

УДК [371.134:37.013.42]:[37:168.4]

О. І. Гуренко,

доктор педагогічних наук, доцент

(Бердянський державний педагогічний університет)

gurenko-olga75@yandex.ru

ПОЛІКУЛЬТУРНА ОСВІТА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА

Анотація

У статті на основі аналізу наукових праць визначено сутність системного підходу; обґрунтовано доцільність його запровадження до полікультурної освіти майбутніх соціальних педагогів; побудовано модель полікультурної освіти майбутніх соціальних педагогів як певний аналог педагогічної системи.

Ключові слова: системний підхід, педагогічна система, полікультурна освіта, майбутні соціальні педагоги.

Summary

The essence of systematic approach on the basis of analysis of scientific papers is determined in the paper; the expediency of its introduction to multicultural education of future social workers is based; the model of multicultural education of future social workers as a counterpart of educational system is lined up.

Key words: systemic approach, educational system, multicultural education of future social workers.

Постановка проблеми. Необхідність розв'язання на сучасному етапі суперечностей між поширенням у світі глобалізаційних і міграційних процесів, до яких долучається Україна, та забезпеченням держави працівниками, які б сприяли соціальній адаптації мігрантів, біженців, переселенців в іншокультурному суспільстві, попереджали прояви екстремізму та конфлікти на міжетнічному, міжконфесійному ґрунті; соціальним замовленням та зростанням попиту на фахівців соціально-педагогічної сфери, здатних активно діяти в полікультурному суспільстві та відсутністю відповідного змістового та методичного забезпечення підготовки відповідних фахівців у навчально-виховному процесі вищих педагогічних навчальних закладів зумовлює розробку змісту й методики професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів, що лежать в основі полікультурної освіти.

Ми розглядаємо полікультурну освіту як педагогічне явище, яке визначається з позицій системного підходу, що передбачає погляд на освіту як певну специфічну систему.

Аналіз досліджень і публікацій. Термін “система” досить широко використовується в педагогічній літературі в поєднанні з поняттями “освіта”, “виховання” переважно в значенні плану, порядку, розташування частин цілого, а також стосовно

поглядів педагогів як синонім стрункого, правильного, обґрунтованого, послідовного вчення. Системи, за допомогою яких реалізуються педагогічні процеси, визначаються як педагогічні системи з певними елементами або об'єктами та їхніми взаємозв'язками або структурами та функціями.

Численні підходи до визначення поняття "педагогічна система" можна об'єднати у дві групи. У першій групі визначень як істотна ознака вказується цілісність (В. Беспалько, Л. Вікторова, Ю. Конаржевський, П. Третьяков, Т. Шамова та ін.), у другій – система розглядається як сукупність елементів разом з відносинами між ними (О. Ковальов, Ф. Корольов, Н. Кузьміна, І. Радченко та ін.).

Нам імпонує визначення педагогічної системи, яке дала Л. Вікторова: це впорядкована множина взаємопов'язаних компонентів, що утворюють цілісну єдність, підпорядковану цілям виховання й навчання. При цьому дослідниця зауважує, що провідним принципом організації системи є принцип цілісності, оскільки саме він включає в себе і структуру, без якої неможливе створення системи, і зв'язки, без яких неможливе її функціонування [2, с. 36].

У педагогіці існують численні варіанти моделювання педагогічних систем. Однією з них, яка найчастіше використовується в психолого-педагогічних роботах, є модель педагогічної системи в теорії професійно-педагогічної діяльності, запропонована Н. Кузьміною [5], у межах якої виділяється п'ять структурних елементів: 1) цілі освіти; 2) суб'єкт педагогічної діяльності; 3) об'єкт педагогічної діяльності; 4) предмет їхньої спільної взаємодії; 5) засоби педагогічної комунікації.

Екстраполюючи вчення відомого українського дидакта К. Баханова [1, с. 31] про педагогічну систему в загальноосвітній школі на вищий навчальний заклад, можна розкрити її сутність як узагальнену модель полікультурної освіти. Так, у сучасній педагогіці навчання трактується як процес послідовної взаємодії педагога й студентів, спрямований на засвоєння всіх компонентів змісту освіти, а виховання – цілеспрямована виховна діяльність педагога для досягнення певних виховних цілей. До структури навчання й виховання включені діяльність викладача та діяльність студентів, де і викладач, і студент виступають суб'єктами власної діяльності. Тому взаємодія між ними має характер суб'єкт-суб'єктних відносин. Це дозволяє виявити в педагогічній системі суб'єкт-суб'єктний компонент, до якого належать студенти з їхніми потребами, пізнавальними можливостями тощо, викладачі з їхньою компетентністю, мотивацією, стилем роботи та відносинами, які складаються між суб'єктами навчання. Спрямованість процесу навчання й виховання виявляється в цільовому компоненті педагогічної системи, який відбиває ідеальні уявлення про бажані результати навчання й виховання в їхніх конкретних вимірах. Система знань, умінь, навичок, способів діяльності, досвіду творчої діяльності, система цінностей, ставлення та поведінки, тобто те, що засвоюється студентами під час навчання й виховання, складає змістовий компонент педагогічної системи. І, нарешті, механізм процесу навчання й виховання: засоби, за допомогою яких він відбувається, його форми, методи, прийоми, включаючи контроль та оцінювання результатів, моделювання процесу загалом, – можна виокремити в організаційно-технологічний компонент. Отже, педагогічна система являє собою стійку сукупність (конструкцію) суб'єкт-суб'єктного, цільового, змістового й організаційно-технологічного компонентів. Це певним чином організована взаємодія викладача й студентів, спрямована на засвоєння останніми змісту освіти для набуття ними певних якостей особистості.

Системи знаходяться у взаємозалежності з навколишнім середовищем. Вони формуються й виявляють свої властивості в процесі взаємодії з ним, активно впливаючи на останнє. Через те, що кожна педагогічна система є принципово складним утворенням,

її дослідження потребує побудови багатьох різних моделей, кожна з яких може описувати лише окремі аспекти системи. Отже, полікультурну освіту можна розглядати як підсистему загальної педагогічної системи вищого педагогічного навчального закладу.

Мета статті – побудувати модель полікультурної освіти майбутніх соціальних педагогів як певний аналог педагогічної системи.

Виклад основного матеріалу. Певним аналогом полікультурної освіти майбутніх соціальних педагогів як системи є її модель, що відображає навчально-виховний процес вищого педагогічного навчального закладу, спрямований на формування полікультурної компетентності.

Виходячи із системного підходу, ми подаємо модель полікультурної освіти майбутніх соціальних педагогів як структурно-функціональну єдність цільового, суб'єкт-суб'єктного, змістового, організаційного, технологічного та результативного компонентів, дівість яких забезпечиться шляхом полікультурної спрямованості загальної мети навчально-виховного процесу та завдань на кожному етапі роботи, конкретизації змістового компонента професійної підготовки майбутнього соціального педагога з урахуванням специфіки діяльності в полікультурному середовищі, планування та управління самостійною роботою студентів, її творчого полікультурного спрямування; залучення майбутніх соціальних педагогів до науково-дослідницької діяльності в галузі полікультурності; включення до змісту ознайомлювальних та виробничих практик завдань, пов'язаних із професійною діяльністю в багатокультурному суспільстві; гармонізації міжетнічних стосунків між суб'єктами педагогічного процесу; виховання етнічної ідентичності й толерантності, застосування доцільних традиційних та інноваційних методів до полікультурної підготовки соціальних педагогів в умовах педагогічного університету [3, с. 220-246].

У моделі полікультурної освіти майбутнього соціального педагога наявні основні компоненти навчально-виховного процесу: цільовий, суб'єкт-суб'єктний, змістовий, організаційний, технологічний, діагностичний та результативний. Усі вони взаємопов'язані й утворюють певну педагогічну систему, в якій реалізація загальної мети (цільовий компонент) через виконання суб'єктами цього процесу (суб'єкт-суб'єктний компонент) завдань, визначених у змістовому компоненті на кожному етапі навчально-виховної роботи (організаційний компонент), з дотриманням принципів та застосуванням доцільних методів і прийомів (технологічний компонент), дозволить отримати кінцевий результат (результативний компонент) – сформованість полікультурної компетентності майбутнього соціального педагога. Ефективність функціонування моделі визначається критеріями та рівнями сформованості полікультурної компетентності майбутніх соціальних педагогів.

Цільовий компонент моделі включає мету і завдання полікультурної освіти майбутніх соціальних педагогів. Тож метою полікультурної освіти майбутніх соціальних педагогів, яка передбачає очікуваний кінцевий результат, є формування їхньої полікультурної компетентності, що включає систему відповідних знань, умінь, навичок, інтересів, потреб, мотивів, цінностей, психічних властивостей, досвіду дотримання соціальних норм і правил поведінки, необхідних для буденного життя й професійної діяльності в сучасному багатокультурному суспільстві, й відображається в комплексі здатностей ефективно розв'язувати завдання професійної соціально-педагогічної діяльності на основі позитивної взаємодії з представниками різних культур.

Мета полікультурної освіти майбутніх соціальних педагогів конкретизується низкою завдань, які розв'язуються в процесі професійної підготовки фахівців соціально-педагогічної сфери, а саме: 1) формувати: а) позитивну мотивацію до роботи з різними гетерогенними групами та організаціями; б) ціннісні орієнтації студентів у полікультурному середовищі; в) систему знань та вмінь здійснення професійної діяльності в

полікультурному суспільстві відповідно до функціональних обов'язків; 2) створювати сприятливі умови для здобуття досвіду дотримання соціальних норм і правил поведінки, необхідних для буденного життя й професійної діяльності в сучасному багатокультурному суспільстві.

Суб'єкт-суб'єктний компонент моделі включає суб'єктів навчально-виховного процесу в університеті та взаємозв'язки між ними. Тож, суб'єктами полікультурної освіти є викладачі вищого педагогічного навчального закладу, студенти та представники соціокультурних інститутів (ЦСССДМ, культурно-освітні центри національних спільнот тощо), які сприяють становленню полікультурної компетентності майбутніх соціальних педагогів у межах навчальних та виробничих практик, позанавчальної діяльності.

Однією з важливих вимог, що висуваються до стосунків між учасниками навчально-виховного процесу вищого педагогічного навчального закладу, репрезентованих суб'єкт-суб'єктним компонентом розробленої нами моделі, є гармонізація педагогічної взаємодії на основі поетапного узгодження дій усіх суб'єктів процесу формування полікультурної компетентності майбутніх соціальних педагогів у межах навчальної та позанавчальної діяльності.

У ході підготовки студентів у вищому педагогічному навчальному закладі до професійної діяльності в полікультурному суспільстві ми дійшли висновку, що системно-функціональна теорія, розроблена Н. Таланчуком, є базисом при організації педагогічної діяльності й при розгляді питань самоосвіти студентів, оскільки доводить, що в процесі самовдосконалення реалізується та сама система функцій самореалізації особистості.

Ця єдність педагогічної діяльності й самодіяльності особистості майбутнього фахівця відкриває можливість цілісної системно-функціональної побудови цього процесу (визначення змісту, форм, методів підготовки), що знайшло відображення в представленій нами моделі.

Згідно з цією концепцією підготовка здійснюється як реалізація системи навчально-виховних функцій: діагностичної, цільової орієнтації, планування, організаторської, мобілізаційно-спонукальної, комунікативної, формувальної, контрольної-аналітичної та оцінної, координації й корекції, вдосконалення, які у своїй сукупності при розв'язанні конкретних завдань і складають її зміст (*змістовий компонент*).

У психолого-педагогічних дослідженнях (А. Алексюк, З. Донець, Т. Зюзіна, Ю. Костюшко, О. Семенов, О. Шевнюк та ін.) зміст будь-якої діяльності характеризується змістом основних видів цієї діяльності. Тут має місце інформаційне забезпечення науковими даними з питань полікультурності та особливостей соціально-педагогічної роботи в багатокультурному суспільстві, вивчення яких вибрав студент: через методичну, наукову літературу, за допомогою комп'ютерної техніки, через інші джерела інформації. Важливим є самостійний збір, аналіз, порівняння, оцінювання наукових ідей, рекомендацій, а також аналіз можливостей застосування отриманих знань та їхнього поглиблення.

Відбір змісту полікультурної освіти передбачає вдосконалення навчальних та робочих програм дисциплін циклів соціально-гуманітарної, математичної й природничо-наукової, професійної та практичної підготовки та планів виховної роботи, що сприяють формуванню полікультурної компетентності майбутніх соціальних педагогів. Відповідно до теорії змісту освіти, розробленої під керівництвом В. Красівського [4], І. Лернера [6] і М. Скаткіна [8], зміст освіти не може бути зведений тільки до переліку знань, умінь і навичок з навчальних предметів. Зміст освіти, який підлягає засвоєнню студентами, постає як визначник розвитку здібностей особистості майбутнього фахівця, частина соціально-культурного досвіду, відібрана відповідно до освітніх завдань і процесуальних

аспектів освіти, що відповідає положенням компетентнісного підходу.

Модель полікультурної освіти майбутніх соціальних педагогів реалізується в 3 етапи (*організаційний компонент*): підготовчий, основний, завершальний. Ці етапи ми визначили відповідно до логіки та послідовності викладання дисциплін кожного циклу навчального плану підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Підготовчий етап (1 курс) передбачає підготовку, з одного боку, викладачів до розв'язання завдань формування полікультурної компетентності майбутніх соціальних педагогів, з іншого, – студентів до сприйняття навчально-виховних дій, спрямованих на формування полікультурної компетентності. На цьому етапі реалізуються такі функції: діагностична, цільової орієнтації, планування, організаторська, комунікативна.

Діагностична функція: різнобічне вивчення особистості студентів – представників різних культур (мотиви, ціннісні орієнтації, інтереси, знання, вміння тощо). Функції цільової орієнтації та планування – вибір цілей і завдань, розробка планів щодо формування в студентів професійних здатностей діяльності в полікультурному суспільстві. Організаторська функція – організаційне забезпечення педагогічної діяльності, а також діяльності студентів щодо успішного формування полікультурної компетентності.

На цьому етапі відбувається процес осмислення студентами – представниками різних культур – самої суті педагогічного впливу, необхідності формування власної внутрішньої позиції кожного суб'єкта, що представляє певну культуру, свідомого вжиття заходів підготовки, спрямованих на перетворення студента певної культури із звичайного об'єкта на активного суб'єкта полікультурної взаємодії.

Для реалізації мети на підготовчому етапі (“введення” студентів у спеціальність “Соціальна педагогіка”, усвідомлення мети та формування мотивації до здійснення професійної діяльності в полікультурному суспільстві) передбачено виконання таких завдань: 1) ознайомити студентів із сутністю полікультурності та особливостями існування полікультурного суспільства через вивчення таких дисциплін, як “Вступ до спеціальності”, “Людина в сучасному соціумі”, “Етнопедагогіка”; 2) формувати вміння іншомовної комунікації через вивчення навчальної дисципліни “Іноземна мова” (за професійним спрямуванням); 3) виховувати повагу до представників різних культур та їхньої культурної спадщини; 4) розвивати толерантність, емпатійність. Взаємодія між суб'єктами навчально-виховного процесу має мобілізаційний характер.

На II, основному, етапі (2-3 курси), мета якого полягає у формуванні в майбутніх соціальних педагогів здатностей здійснювати професійну діяльність у полікультурному суспільстві, передбачено виконання таких завдань: 1) ознайомити майбутніх соціальних педагогів з різними гетерогенними групами та специфікою професійної діяльності з ними через вивчення таких навчальних дисциплін, як “Філософія”, “Технології соціально-педагогічної роботи”, “Соціально-педагогічна робота в закладах освіти”, “Соціально-педагогічна робота в дошкільних навчальних закладах”, “Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля”; 2) навчити методики соціально-педагогічної роботи з представниками різних гетерогенних груп через вивчення спецкурсу “Соціально-педагогічна робота в полікультурному суспільстві”; 3) розвивати в студентів самооцінку теоретичної підготовки, практичної й науково-пошукової полікультурної діяльності; 4) здійснювати педагогічну підтримку самостійного оволодіння інформацією в галузі полікультурності.

Цей етап передбачає формування в майбутніх соціальних педагогів усвідомлення необхідності вироблення вмінь і навичок встановлення нормальних взаємовідносин у полікультурному середовищі та формування внутрішньої позиції студента для перетворення його з об'єкта на активного суб'єкта процесу формування полікультурної компетентності. Поглиблення знань, затвердження позитивних почуттів, оцінних

самостійних суджень, вироблення в студентів волі здійснюється не лише завдяки педагогічному впливу, але й власним зусиллям студента. Викладач у цей час не чинить формувальної дії, а лише стимулює формування конкретних компонентів полікультурної компетентності майбутніх соціальних педагогів. При цьому відбуваються необхідні зміни у свідомості, почуттях, стосунках і поведінці студентів. Тож взаємодія між суб'єктами навчально-виховного процесу має спонукальний характер.

Метою III – завершального етапу (4 курс) – є широке застосування полікультурних знань, умінь і навичок у самостійній роботі студентів у багатокультурному середовищі. Це підсумковий етап, на якому відбувається оцінка та переоцінка поглядів, підходів до різних видів роботи полікультурного спрямування, а також завершення базової професійної освіти, відповідно – й полікультурної.

Завданнями III етапу є: 1) створити умови для наукового пошуку майбутніх соціальних педагогів через здійснення дослідницької діяльності та виконання кваліфікаційних робіт з проблем полікультурності; 2) сприяти систематизації полікультурних знань і вмінь студентів та формувати досвід їхнього практичного застосування через вивчення таких навчальних дисциплін, як “Рекламно-інформаційні технології”, “Спеціалізовані служби в соціальній сфері”; проходження соціально-виховної та соціально-педагогічної практик; залучення до позанавчальної діяльності полікультурного спрямування; участь у спільній соціально-корисній роботі з представниками гетерогенних груп; 3) формувати об'єктивну оцінку та самооцінку полікультурної діяльності студентів.

Цей етап передбачає контроль, аналіз і корекцію педагогічних дій, спрямованих на формування полікультурної компетентності майбутніх педагогів (контрольно-аналітична, оцінна, функція координації й корекції), та вдосконалення процесу формування полікультурної компетентності майбутніх соціальних педагогів через реалізацію функції вдосконалення, тобто пошук нових форм і методів, удосконалення традиційних для утвердження в освітньому процесі внутрішньої позиції студента, що характеризує його як активного суб'єкта взаємодії в контексті полікультурної освіти. Взаємодія між суб'єктами навчально-виховного процесу має коригувальний характер.

Варто зазначити, що на характер взаємодії викладачів, студентів та представників соціокультурних інститутів впливають також різні мікросоціуми (члени родини, друзі, сусіди, інші референтні групи тощо), мезосередовище (тип поселення, ЗМІ тощо), макросередовище (регіон, країна проживання тощо).

Якість виконання завдань полікультурної освіти майбутніх соціальних педагогів на кожному етапі залежить від методів, форм та засобів навчання й виховання (*технологічний компонент моделі*).

При відборі методів полікультурної освіти ми спиралися на загальновідомі класифікації методів навчання в дидактиці вищої школи та науково-педагогічні роботи, пов'язані з полікультурною підготовкою майбутніх педагогів.

Традиційно у вищій школі використовують методи навчання, класифікацію яких запропонував Ю.Бабанський [7, с.177-207]: організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності, стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності, контролю та самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.

Оцінка цих методів з позиції забезпечення реалізації мети полікультурної освіти майбутніх соціальних педагогів дозволила встановити, що більшість методів частково задовольняють потреби полікультурної освіти майбутніх соціальних педагогів. З позицій полікультурної освіти найефективнішими є: за джерелом подачі та сприйняття навчальної інформації – лекція (словесний), ілюстрація (наочний), вправа, практична робота

(практичні); за характером пізнавальної діяльності – проблемний, частково-пошуковий (евристичний), пошуковий (дослідний); за логікою надання інформації – індуктивний, дедуктивний; за ступенем самостійності – написання курсових та дипломних робіт (під керівництвом викладача) – *методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності*; пізнавальні ділові ігри, диспут, дискусія, вправлення у виконанні вимог – *методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності*; індивідуальне опитування, фронтальне опитування, усні заліки, іспити, контроль за допомогою комп'ютера – *методи контролю та самоконтролю*.

Результати експериментальних досліджень (Л. Воротняк, Л. Чередниченко, Н. Якса та ін.) показують, що для формування полікультурної компетентності майбутнього педагога доцільно застосовувати такі активні методи навчання: відеометод, метод проєктів, етнографічне дослідження, крос-культурне моделювання, міжкультурний тренінг. Ці активні методи навчання повністю задовольняють потреби полікультурної освіти майбутніх соціальних педагогів.

Викладений вище аналіз методів навчання дає підстави для створення авторської класифікації методів навчання в контексті полікультурної освіти: інформаційно-ілюстративні (лекція, ілюстрація, відеометод), продуктивно-практичні (вправа, практична робота, ділова гра, диспут, дискусія, метод проєктів, крос-культурне моделювання, міжкультурний тренінг, розв'язання професійних полікультурно зорієнтованих ситуацій), науково-пошукові (написання курсових і дипломних робіт, етнографічне дослідження), контрольно-рефлексивні (індивідуальне та фронтальне опитування, залік, іспит, контроль за допомогою комп'ютера, самоаналіз та самооцінка). Основним критерієм цієї класифікації є потенційні можливості методу для розв'язання навчальних завдань полікультурної освіти – формування полікультурних здатностей майбутнього соціального педагога.

Ми вважаємо, що домінуючим методом формування полікультурної компетентності фахівців соціально-педагогічної сфери є метод розв'язання професійних полікультурно зорієнтованих ситуацій. На основі аналізу наукової літератури про зміст та функції діяльності соціального педагога (Т. Алексєєнко, О. Безпалько, Л. Міщик та ін.), проблеми полікультурності та специфіку діяльності педагога в полікультурному суспільстві (В. Кузьменко, В. Присакар, Г. Філіпчук та ін.), особливості формування полікультурної компетентності майбутнього педагога (Л. Гончаренко, Л. Чередниченко, Н. Якса та ін.), ситуативний підхід у навчанні (А. Вербицький, Д. Кім, Н. Солодухо та ін.) ми розробили класифікацію професійних полікультурно зорієнтованих ситуацій: дослідження полікультурних явищ, проєктування й прогнозування явищ в полікультурному суспільстві, організаційно-технологічні ситуації полікультурного спрямування, управління й контролю явищ у полікультурному суспільстві.

Ця класифікація ґрунтується на ідеї про те, що в процесі навчання майбутні соціальні педагоги занурюються в певну професійну ситуацію з розв'язання полікультурних проблем клієнта або соціуму, де вони можуть практично застосовувати свої знання, вміння, навички, цінності, досвід згідно з функціями соціально-педагогічної діяльності. Кожна професійна полікультурно зорієнтована ситуація має комплексний характер, тому що сприяє формуванню низки складних полікультурних умінь (здатностей) майбутнього соціального педагога, які в сукупності складають полікультурну компетентність. Професійні полікультурно зорієнтовані ситуації застосовуються з 1 по 4 рік навчання з урахуванням рівня складності та наявних у студентів на тому чи тому етапі навчання відповідних знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій, досвіду діяльності в полікультурному суспільстві.

У моделі визначено загальний результат (*результативний компонент*)

професійно-педагогічної підготовки майбутніх соціальних педагогів у вигляді сформованої полікультурної компетентності.

За допомогою інструментів (критеріїв і показників) можна визначити проміжні (на I та II етапі) та кінцевий результати (на III етапі) – рівень сформованості полікультурної компетентності студентів – і повернутися на вихідну позицію для перегляду методичного аспекту роботи. Тож критеріями сформованості полікультурної компетентності майбутніх соціальних педагогів є: мотиваційно-ціннісний, особистісний, когнітивний, діяльнісно-поведінковий, комунікативний та рефлексивний.

Повнота й широта виявлення запропонованих вище критеріїв та показників будуть ключем до визначення рівнів сформованості полікультурної компетентності майбутнього соціального педагога, а саме: високого, оптимального, стандартного та початкового. Рівні сформованості полікультурної компетентності взаємозалежні і тому можуть мати проміжні позиції. Водночас йдеться про те, що кожен попередній рівень є, умовно кажучи, пропелетивним відносно наступного, вищого.

Завершується професійна підготовка, як і будь-яка інша діяльність, результатом. За її наслідками ми можемо перевірити правильність та ефективність поставленої мети, саме в результаті виявляється узгодження мети, мотивів, предметних дій, операцій, здібностей і можливостей особистості.

Висновки. Отже, в результаті аналізу наукових джерел з питань професійної підготовки соціальних педагогів у площині полікультурної освіти встановлено, що саме ці фахівці постійно співпрацюють із представниками різних національностей (національні меншини, мігранти, біженці тощо), надають їм сильну соціальну допомогу, створюючи умови для соціальної адаптації в новому полікультурному середовищі та попереджаючи виникнення етнокультурної маргінальності й міжнаціональних конфліктів. Зміст і методика спеціальної підготовки соціальних педагогів до роботи в багатокультурному суспільстві лежить в основі полікультурної освіти, в моделі якої чітко представлені основні компоненти навчально-виховного процесу: цільовий, суб'єкт-суб'єктний, змістовий, організаційний, технологічний, діагностичний та результативний. Усі вони взаємопов'язані й утворюють певну педагогічну систему. Ефективність функціонування моделі визначається критеріями та рівнями сформованості полікультурної компетентності майбутніх соціальних педагогів.

Перспектива подальших пошуків у напрямку дослідження полягає в дослідженні особливостей запровадження інших методологічних підходів до полікультурної освіти майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баханов К. О. Оновлення змісту сучасної шкільної історичної освіти : монографія / Костянтин Олексійович Баханов. – Донецьк : ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2005. – 384 с.
2. Викторова Л. Г. О педагогических системах / Л. Г. Викторова. – Красноярск : Изд-во Красноярского университета, 1989. – 101 с.
3. Гуренко О. І. Полікультурна освіта майбутніх соціальних педагогів : теоретико-методичний аспект : [монографія] / О. І. Гуренко. – Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2014. – 588 с.
4. Краевский В. В. Методология педагогики : новый этап : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / В. В. Краевский, Е. В. Бережнова. – М. : Изд. Центр "Академия", 2006. – 400 с.
5. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьмина. – М. : Высшая школа, 1990. – 119 с.
6. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения : монография / И. Я. Лернер. – М. : Педагогика, 1981. – 186 с.
7. Педагогика : [учеб. пособ. для студентов пед. ин-тов] / под ред. Ю. К. Бабанского. – М. : Просвещение, 1983. – 608 с.
8. Скаткин М. Н. Проблемы современной дидактики / М. Н. Скаткин. – 2-е изд. ; доп. – М. : Просвещение, 1984. – 295 с.

Стаття надійшла до редакції 30.09.2016